

Strpnost in predšolski otroci

Alenka Lovšin, univ. dipl. ped., Vrtec Domžale

Strpnost nam ni položena v zibko ob našem rojstvu. Zato je treba z vzgojo za strpnost oz. z učenjem strpnosti pričeti že v predšolski dobi. V vrtcih imamo veliko priložnosti, kjer lahko otrokom z zgledom in dejavnostmi pokažemo, kako biti strpen in kaj le-to pravzaprav pomeni. Otroci se tako že od malih nog seznanjajo s tem, da je biti strpen, spoštljiv, sposoben sprejemanja razlik med nami, vrednota, ki naš svet bogati in polepša.

Ključne besede: predšolski otroci, strpnost, nestrpnost, različnost, drugačnost

Uvod

Učenje strpnosti v predšolskem obdobju je zelo pomembno, saj v tem obdobju postavljamo temelje za razvoj strpnega in pravičnejšega ravnanja (Zakin 2012).

Pojem strpnosti oz. nestrpnosti otrokom v predšolskem obdobju ni lahko predstaviti. Kljub temu pa smo v naši skupini in v vrtcu Domžale ob Mednarodnem dnevu strpnosti (16. 11. 2019) ter v tednu od 11. do 15. 11. 2019 izvajali dejavnosti v okviru projekta za vrtce, osnovne in srednje šole, poimenovanem Mednarodni dan strpnosti – dan za strpnost in prijateljstvo. Otrokom smo skušali pojem strpnosti/nestrpnosti in sprejemanja drugačnosti približati preko pogovora in branja zgodb *Drugačen* (Cave 2001) ter *Vila Eksena. Dinozaver Tiko in veliki zob* (Bezenšek Špetič, Pečnik 2018), ustvarjanja likovnih del na temo strpnosti, predvsem pa z obiskom 17-letnega fanta na invalidskem vozičku s spremljevalnim psom, ki je dan preživel pri nas, se z nami igral, družil, pogovarjal, prepeval pesmi itn. Otroci so se tako ob prijetnem druženju in igri s fantom seznanjali ter spoznavali, da je vsak od nas vreden spoštovanja, ljubezni, prijateljstva, lepega in spoštljivega odnosa in ravnanja ter da se lahko družimo, ne glede na razlike med nami.

Kaj je strpnost oz. nestrpnost?

Po definiciji Unesca (1995) je strpnost »spoštovanje, sprejemanje in priznavanje bogate raznolikosti naših svetovnih kultur, naših oblik izražanja in načinov biti človek. Spodbujajo jo znanje, odprtost, sporazumevanje in svoboda misli, vesti in prepričanja. Strpnost je harmonija v različnosti ter je vrlina, ki omogoča mir. Hkrati pa ni popustljivost, prijaznost ali prizanesljivost. Strpnost je predvsem aktiven odnos, ki ga spodbuja priznavanje univerzalnih človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih. Pomeni, da je posameznik svoboden, da se ravna po svojih prepričanjih, in sprejema, da se drugi ravna po svojih. Pomeni sprejemanje dejstva, da imajo ljudje, naravno različni v svojem videzu, položaju, govoru, obnašanju in vrednotah, pravico, da živijo v miru in biti to, kar so. Prav tako pomeni, da posameznik drugim ne vsiljuje svojih stališč.«

Kot poudarja Spillsbury (2017), smo si ljudje po vsem svetu med sabo zelo različni: radi imamo različno hrano, ukvarjamo se z različnimi stvarmi (športi, hobiji itn.), pa vseeno večina nas zadovoljno živi drug ob drugem. Spoznavamo se, smo prijazni in spoštljivi. Vendar pa to ne velja za vse ljudi, saj niso vsi ljudje vedno spoštljivi do tistih, za katere menijo, da so drugačni od njih. Nestrpnost ima veliko oblik, o njej pa govorimo, kadar se ne sprejema družine, doma, vere ali življenjskega sloga nekoga le zato, ker se razlikuje od njihovega. Ali pa se zavrača nekoga zgolj zato, ker je videti drugače od njih ali se drugače vede. V resnici smo si ljudje med sabo veliko bolj podobni, kot smo si različni. Vsi potrebujemo hrano, vodo, oblačila in dom. Učimo se, delamo, zabavamo, pa tudi jokamo, se smejemo, preživljamo čas z nam bližnjimi ljudmi ter želimo biti svobodni in varni.

Vzgoja za strpnost ter predšolski otroci

Veliko strokovnjakov s področja vzgoje in izobraževanja je mnenja, da je učenje strpnosti pravzaprav nuja oz. pedagoški imperativ (Cohen 2007, Jones 2004, Stevens, Charles 2005 v Zakin 2012). Strpnost pri tem vključuje potrpežljivost, obzirnost in odprtost za sprejemanje novih informacij. V zgodnjem otroštvu biti strpen pomeni otrokovo zavedanje samega sebe v odnosu do drugih in zmožnost sprejemanja videza ter vedenja drugih ljudi, ki se razlikuje od njegovega (Zakin 2012). Izobraževalne ustanove so izredno pomembne za učenje strpnosti v zgodnjem otroštvu. V kolikšni meri bo otrok sprejel strpnost kot način svojega delovanja, pa je v veliki meri odvisno predvsem od vzgojiteljevega oz. učiteljevega zgleda, odnosa in strpnega vedenja (Hollingsworth in drugi 2003 v Zakin 2012). Z učenjem strpnosti je potrebno začeti čim bolj zgodaj ter ga izvajati čim pogosteje (Nystrand, Gamoran, Carbonaro 1998 v Zakin 2012).

Vrtci in šole so torej prvovrstne učilnice ter odločilni člen pri zagotavljanju svetle prihodnosti sodelovanja, tolerance in spoštovanja v družbi (Pavliha 2014). Kot je poudarjeno v Unescovi deklaraciji o strpnosti (1995), je učenje strpnosti eden od najbolj učinkovitih načinov za preprečevanje nestrpnosti. Izobraževalni oz. vzgojni programi prispevajo k razvoju razumevanja, solidarnosti in strpnosti med posamezniki, kot tudi med

skupinami in narodi, ter morajo pomagati mladim ljudem, da razvijejo sposobnosti za neodvisno presojanje, kritično razmišljanje in etično sklepanje ter da bi bili odprti za druge kulture, sposobni ceniti vrednost svobode, spoštovanja človeškega dostojanstva in razlik ter sposobni preprečiti spore ali jih razrešiti na nenasilen način.

Tolerantnost oz. strpnost je vrлина, ki se v naši družbi še ni dovolj razvila. Gre za priučeno socialno večščino. Človek, ki je strpen do soljudi, sprejema drugačnost, je sposoben dojemati različnost, je odprt do sprejemanja novih informacij ter zmožen spreminjati stereotipe, predsodke. Ljudje se ne rodimo s prepričanji, ki temeljijo na predsodkih. Z odraščanjem pa se neposredno ali posredno učimo stereotipnih mnenj, vedenj, ki diskriminirajo. Raziskave so pokazale, da se že predšolski otroci zavedajo razlik (npr. rasnih), kar je razvojno povsem ustrezen in neproblematičen pojav. Problemi pa se pojavijo, ko se obstoječe razlike povežejo z negativnimi čustvi in negativnimi vrednotenji. Te predsodke lahko med odraščanjem dopolnijo še s prepričanji, kar vodi v to, da se predsodki in prepričanja začnejo prepletati in podkrepjevati. Otroci so najbolj dojemljivi za prevzemanje prepričanj, odnosov do stvari in dogodkov, za posnemanje vedenjskih vzorcev. Otrok posnema to, kar se dogaja v socialnem okolju, ter prilagodi svoje vedenje temu. Zaradi vpliva okolja se predsodki, ki so ugnježeni v neki kulturi, zlahka prenašajo naprej (Palomares 2001, 7–9).

Če pa damo otrokom priložnost, da se pogovarjajo in učijo o raznolikosti od svoje rane mladosti, obstaja veliko manjša verjetnost, da bodo ponotranjili negativna sporočila o različnosti oz. drugačnosti, potem ko odrastejo (Jones 2004, Masko 2005 v Zakin 2012). Vedeti pa je treba, da otroci potrebujejo našo pomoč pri tem, da bi razumeli in sprejemali drugačnost, raznolikost ter da bi zmogli biti sočutni in empatični do drugih (Zakin 2012).

V vrtcu imamo vzgojitelji vsakodnevno veliko možnosti, da s svojim zgledom otrokom pokažemo, kako biti strpen in kaj le-to pravzaprav pomeni. Odnos med otroki in odraslimi, ki temelji na medsebojnem spoštovanju in sprejemanju naših medsebojnih razlik, je lahko odločilen pri učenju strpnosti. Vsak od nas, strokovnih delavcev vrtcev, mora znati sprejemati drugačnost, medsebojne razlike, biti odprt do vseh in strpen v vsakem trenutku. Otroci nas posnemajo, in če znamo biti strpni, spoštljivi, bodo to kmalu posnemali tudi otroci, s katerimi delamo. V vrtcu dandanes velikokrat delamo v multikulturnem okolju – sama sem tekom let imela priložnost delati z otroki, ki so prišli k nam iz drugih držav (Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Srbije, Makedonije, Kosova, Japonske, Kitajske, Francije), hkrati imamo v vrtcu tudi otroke s posebnimi potrebami (gibalno ovirani otroci, otroci z motnjami v duševnem razvoju, nemirni otroci, dolgotrajno bolni otroci itn.), ki naše vrtčevsko okolje bogatijo in otroke

skupine učijo socialnih veščin sprejemanja, spoštovanja, potrpežljivosti, strpnosti, medsebojne pomoči, solidarnosti in prijaznosti.

Razlike med nami nas bogatijo

Ljudje imamo različne kvalitete, značilnosti, vrednote, prepričanja in navade. Strpnost do razlik, drugačnosti se prične z dopuščanjem drugačnosti in se nadgrajuje z učenjem drug od drugega. Tako strpne osebe prihajajo v stik z novimi idejami, vrednotami in postajajo iz izkušnje v izkušnjo bogatejše za nova spoznanja (Palomares 2001, 8). Vsi se na nek način razlikujemo drug od drugega in morda se nam ne zdi, da smo videti drugače, a drug drugemu se vsi zdimo različni. Pa vendar je ravno zaradi razlik naš svet tako zelo zanimiv (Spilsbury 2017).

V naši skupini dajemo velik poudarek medsebojnemu sodelovanju, medsebojnemu sprejemanju ter temu, da smo spoštljivi drug do drugega, kar je v določenih situacijah težko doseči. Veliko delamo na umirjeni in kakovostni medsebojni komunikaciji, se igramo socialne igre, ki omogočajo, da se še boljše medsebojno spoznamo in skušamo ustvarjati okolje, kjer imajo otroci resnično možnost, da sobivajo drug z drugim v medsebojnem prijateljstvu, sprejemanju, spoštovanju. Otrokom pokažemo, da je vsak od nas vreden prijaznega in naklonjenega odnosa, da smo zaradi razlik med nami bogatejši, da je naš vrtčevski vsakdan zaradi tega še bolj zanimiv, raznolik in barvit. Če kdo v skupini nečesa ne zmore, mu pomagamo, ga spodbujamo, da se potruji po svojih najboljših močeh, ga pohvalimo in se ne posmehujemo, če trenutno nečesa še ne zmore. To je zelo pomembno, ko delamo v heterogenih oddelkih (2–4 leta, 3–5 let, 4–6 let), ko imamo v skupini otroke različnih starosti, sposobnosti ter otroke s posebnimi potrebami. V teh skupinah hitro pride do medsebojnega primerjanja, kaj nekdo že zmore in česa kdo še ne. In takrat imamo priložnost, da otroke neposredno učimo strpnosti drug do drugega, da jim pokažemo, kako smo spoštljivi (npr. da otrokom pokažemo, da je vsaka slika, ki jo nekdo nariše, edinstvena in vredna pohvale ipd.) kako z razumevanjem sprejemati razlike med nami, sprejemati drugačnost, ter se tako učimo, da nihče ni večvreden oz. manjvreden, da smo vsi med sabo enakovredni.

Otroci oddelka so se obiska fanta na invalidskem vozičku s spremljevalnim psom zelo razveselili. Ob prihodu smo mu zapeli pesmi ob spremljavi kitare v večnamenskem prostoru v pritličju vrtca, nato pa ga povabili v našo igralnico, kjer smo vse že v naprej pripravili za igro. Otroci so videli, da ni mogel z nami po stopnicah, zato smo jim pojasnili, da se bo v prvo nadstropje pripeljal z dvigalom. To se jim je zdelo pametno in razumljivo. Ko je prišel v našo igralnico, so mu želeli pokazati vse naše igrače, ko pa so videli, da mu je najbolj všeč garaža s prevoznimi sredstvi, so nje-

govo željo upoštevali ter se skupaj z njim igrali. Med igro so spoznali, da zna biti kljub gibalnim oviram zelo samostojen, da se trudi, da se brez težav vključi v njihovo igro ter da pravzaprav ni ovir za medsebojno druženje, spoznavanje, pogovor in skupno igro. Zelo jih je zanimal tudi njegov spremljevalni pes, veliko so ga spraševali o njem ter prosili za dovoljenje, če ga lahko pobožajo, saj smo jim predhodno pojasnili, da so spremljevalni psi, ko spremljajo osebe, takrat v službi in da jih pri tem ne smejo motiti. Otroci so psa lahko pobožali, so pa tudi opazili, da pes ves čas sledi svojemu lastniku ter da ga ves čas pazi in spremlja.

Z dejavnostmi oz. druženji na temo strpnosti bomo v šolskem letu 2019/2020 še nadaljevali, saj bomo skupaj z otroki naše skupine odšli na dva izleta v gore s Planinskim društvom v okviru projekta Planinstvo za invalide. Otroci tako že od malih nog pridobivajo izkušnje za sprejemanje drugačnosti, saj preko prijetnega druženja spoznavajo, da smo si kljub naših razlikam podobni, da lahko veliko dobrega naredijo, če podajo roko tistim, ki so ranljivi, ki potrebujejo našo pomoč, saj vsi želimo biti vključeni v družbo, brez predsodkov in obsojanj. Posledično bodo otroci lahko drugačnost in razlike med nami lažje sprejemali ter cenili kot vrednoto, saj jim to ne bo predstavljalo vira predsodkov, sovraštva do kogarkoli, za katerega bi čutili ali menili, da je drugačen od njih.

Učenje strpnosti preko likovne umetnosti

Umetnost je nujen oz. pomemben pripomoček za učenje strpnosti in sprejemanja razlik med nami. Umetnost je sredstvo, ki otrokom omogoča, da neposredno izrazijo svoje mišljenje in občutke, ki jih imajo o sebi in o svetu okoli sebe (Freedman 2000, Greene 2007, Smith 1993 v Zakin 2012, 4).

Na pobudo projekta Mednarodni dan strpnosti – dan za strpnost in prijateljstvo smo obravnavali tudi pravljico *Vila Eksena. Dinozaver Tiko in veliki zob*. Otrokom smo nekajkrat prebrali zgolj povzetek zgodbe ter jim nismo pokazali nobenih ilustracij knjige, saj smo želeli, da pozorno prisluhnejo vsebini. O njej so otroci lahko izrazili svoje mnenje, občutke, nas vprašali, kar jih je zanimalo. Ko so vsebino dobro poznali, smo jih prosili, naj narišejo risbo po vsebini zgodbe. Vsi otroci skupine so se odločili, da bodo risali dinosavra, nekateri so risali poleg dinosavra še vilo Ekseno, veverico, spet drugi še zajca in petelina. Otroci so zelo doživeto narisali žalost dinosavra (risali solze, usta usmerjena navzdol) ter ljubezen, prijaznost vile ter veverice (s srčki, mavričnimi barvami itn.). Nekateri pa so narisali tudi nespoštljivo postopanje petelina in zajca. Otroci so razumeli, da je bil dinosaver izločen zaradi svoje drugačnosti (velikega zoba), da so ga na podlagi tega neupravičeno zavračali, ter to razumevanje vsebine jasno pokazali preko risbe. Razumeli so, da sta bila zajec in petelin nespoštljiva ter da sta bila vila in veverica razumevajoči, spoštljivi in strpni. Razumeli so, da

naš videz, zunanost itn. ne sme biti razlog, da nekoga zavračamo, ne sprejemamo, se z njim ne družimo, se nespoštljivo vedemo, ter da smo vsi vredni spoštovanja, sprejemanja in medsebojne naklonjenosti. Preko likovne umetnosti so otroci lahko jasno izrazili, kako so razumeli pojem strpnosti oz. nestrpnosti ter se tako seznanjali s pomenom sprejemanja razlik med nami, s pomenom strpnosti za našo družbo.

Zaključek

Življenje otroka, ki je rojen v sodobni čas, spodbuja prej k sebični osredotočenosti nase kot k občutku pripadnosti širši družbi in delu za druge. Zato moramo te vrednote zavestno gojiti, npr. tako da otroku pokažemo, da skrb zase in skrb za druge sovpadata (Gedrih 2014).

Naša družba je po nacionalni, etnični in verski plati zelo raznolika. V stik z drugačnostjo prihajamo že v vrtcih, šolah, ki jih obiskujejo otroci različnih manjšin in kulturnih ozadij ter otroci s posebnimi potrebami. Zato je potrebno spodbujati strpnost med vse bolj raznolikimi otroki. Drugačnost je potrebno prikazati kot nekaj zanimivega, ne pa kot nekaj, česar bi se bilo treba bati, saj človek, ki je strpen do soljudi, sprejema drugačnost in je sposoben sprejemati različnost z razumevanjem, spoštovanjem. Izobraževalne ustanove lahko naredijo veliko za izboljšanje odnosov, zmanjševanje napetosti in konfliktov med otroki z različnimi sposobnostmi in med otroki, ki so različnega narodnostnega porekla. S tem posledično omogočimo, da se otroci ne bojijo drugačnosti, sprejemajo dejstvo, da smo si ljudje različni in da s pomočjo te pestrosti, ki jo nudi drugačnost, bogatijo svoje izkušnje (Palomares 2001, 7–10).

Prizadevanje za strpnost je povezovalni gradnik naše družbe, saj omogoča spoštljivo sobivanje vseh ljudi, kjer ima vsak možnost, da je sprejet, upoštevan, slišán, ne glede na razlike med nami. Zato je potrebno z vzgojo za strpnost pričeti že zgodaj, če je mogoče že v predšolskem obdobju, ter dejavnosti na temo strpnosti izvajati čim pogosteje, da bodo otroci vedeli, da nas razlike med nami oplemenitijo, nam širijo obzorja ter da je naš svet zaradi tega še lepši, še bolj pisan in zanimiv.

Literatura:

- Bezenšek Špetič, A., Pečnik, M., Pečnik, K. (2018): *Vila Eksena. Dinozaver Tiko in veliki zob – pravljica o strpnosti, spoštovanju prijateljstvu in ljubezni*. Sentjur: Založba Eksena.
- Cave, K. (2001): *Drugačen*. Ljubljana: Educy.
- Gedrih, M. (2014): Soodvisnost in nenasilje v sodobnem svetu. V: *Svetovni etos in celostna pedagogika*. Radovljica: Didakta, str. 52–60.
- Spilisbury, L. (2017): *Razizem in nestrpnost*. Jezero: Morfemplus.
- Unesco (1995): *Deklaracija o načelih strpnosti*. Pariz: Unesco. Pridobljeno: <http://unesco-mladi.si/wp-content/uploads/2015/11/Deklaracija-o-na%C4%8Delih-strpnosti.pdf>, dostopno 10. 11. 2019.
- Zakin, A. (2012): Hand to Hand. Teaching Tolerance and Social justice One Child at a Time. V: *Childhood education*, 88:1, januar-februar 2012, str. 3–13.